

ŠIMUN MECIĆ, GRADITELJ I ČUVAR JEZIKA HRVATSKOGA

ANTE SEKULIĆ

U svojim radovima o Lovri Bračuljeviću i Stjepanu Vilovu¹ spomenuo sam Šimuna Mecića kao profesora odnosno lektora u Budimu, koji je prije budimske službe bio generalni lektor u Dubrovniku. No tada sam već imao na umu da bi rad ovoga učenog poslenika trebalo zabilježiti i posebice proučiti. Međutim, neposredni poticaj sam našao u radu Franje Emanuela Hoška: *Dvije visoke škole u Osijeku 18. stoljeća* (tipkopolis, 1976). U njemu je pisac upozorio da bi trebalo ispitati koliko su Bračuljević i Vilov „ovisni u pitanju pravopisa o rješenjima Šimuna Mecića, jer je njemu bilo najnaravnije prenijeti talijansku grafiju iz Dubrovnika, gdje je već prije bila prihvaćena” (str. 25).

Ali, navirala su i druga pitanja. Među njima je prvo ono o prešućivanju pojedinih poslenika na hrvatskom životnom i kulturnom prostoru; zatim, nemar prema svemu što je nekoć učinjeno za nas, za potvrdu naše opstojnosti i prava uključivanja u zajedništvo europskih naroda; konačno, zašto se ne bi proučilo i proučavalo sve što su naši ljudi stvorili i izvan današnjih hrvatskih državnih granica. — Svakako, odgovor na ta pitanja ne treba tražiti u ovom radu, ali za razumijevanje Mecićeve skrbi za našega čovjeka i njegov jezik potrebno je prisjećati se svega što takva pitanja potiču, pokreću i nameću.

Požezanin Šimun Mecić je djelovao u Dubrovniku, a još više u Budimu i svome rodnom gradu. Pripada onoj skupini naših ljudi koji su djelovali na slavonsko—panonskim prostorima, pisali znanstvena i učena djela na latinskom jeziku, a za svoj narod pisali su svojim i njegovim jezikom.²

U prikazu Mecićeve rada pokušat ću najprije omeđiti vremenski i sadržajno njegovo doba da bih zatim utvrdio njegov životopis prema skupljenim podacima. Nakon toga ću razmotriti njegovo djelo na hrvatskom jeziku (više jezično nego sadržajno). U raščlambi jezičnog pitanja usporedit ću njegov pravopis s rješenjima Lovre Bračuljevića i Vilova. Vjerujem da će mi takav pristup pomoći u prosudbi Mecićeve rada i određivanju njegova mjesta u hrvatskom jezikoslovlju.

1. Ante Sekulić: *Književnost bačkih Hrvata*; — posebno izdanje *Kritike*, svezak 5., Zagreb, 1970., str. 20.—39.

2. Zanimljivo je da nijedan od naših hrvatskih poslenika u Budimu nije napisao ni jednu knjigu, raspravu, propovijed ili molitvenik na kojemu drugom jeziku osim na latinskom i hrvatskom. O tome još ne postoji rasprava, ali bi bila nužna.

O hrvatskoj književnosti 16. i 18. stoljeća ima rasprava i priručnika. U novije doba objavljene su knjige *Mihovila Kombola*, *Slavka Ježića*, *Krešimira Georgijevića* i dr. u kojima su se željela prikazati složena ali ne oskudna stoljeća našega kulturnog života.

Knjiga Mihovila Kombola o našoj književnosti do Preporoda³ može još uvijek biti priručnik i zbornik o svemu što je do 1941. napisano u našoj starijoj književnosti i njenim predstavnicima.⁴ No danas ima puno novijih podataka i otkrića o piscima, njihovim djelima i o dobu u kojemu su živjeli pa je potrebno upozoriti i dopuniti ne samo M. Kombola nego i druge pisce i sastavljače naših priručnika. Od Krešimira Georgijevića se više očekivalo, jer mu je djelo objavljeno u naše doba.⁵ U knjizi nedostaje obradba pisaca i djela iz sjevernih panonskih dijelova (Budim, Pečuh, Baja i dr.).

Prvenstveno je nužno istaći da je 18. stoljeće u nas bogatije, sadržajnije i punije nego što neki sastavljači knjiga drže. Doduše, u nesretnoj zrinško-frankopanskoj Hrvatskoj, nakon pogibije posljednjih moćnih predstavnika starih hrvatskih plemena, bilo je vidljivo da bečka uprava teži izjednačenju Hrvatske i Ugarske s austrijskim nasljednim zemljama. Vladarska obitelj u Beču je moćna i uspješna u pothvatima (mir u Satmaru 1711., Pragmatička sankcija, priznanje nasljedstva muškoj lozi 1687. i dr.). Uostalom, nije ni potrebno posebice isticati carica Mariju Tereziju i Josipa II., jer već spomen njihovih imena osvjetljuje društvene i gospodarske odnose onoga doba. O hrvatskim pak prilikama treba prihvatiti tvrdnju:

„Lice se je zemlje u dva posljednja stoljeća znatno izmijenilo; u opustjele krajeve na rubovima zemlje naseljeno je na nekadašnja sjedišta prastarog hrvatskog pučanstva, izginulog i raspršenog u doba neprestanog četovanja, mnogo novog stanovništva ...”⁶

Međutim, ne može se prihvatiti sve ono (i onako) što je M. Kombol tvrdio. Nedvojbeno je „težak kulturni posao valjalo obaviti u zapuštenim krajevima oslobođenim od Turaka”.⁷ Istina je i to da su franjevački samostani bili još u tursko doba jedina skromna prosvjetna ognjišta i sjedišta školstva za odgoj franjevačkog podmlatka. Ali mora se istaći da osim isusovcima treba upisati i franjevcima zaslugu za osnutak viših učilišta ne samo u Velikoj i Našicama, nego u Osijeku, poglavito u Budimu i drugdje. Osim radova Julijana Jelenića⁸, koji mogu pridonijeti široj obradbi pitanja naših učilišta i viših učilišta u Hrvatskoj onoga doba i izvan njenih današnjih granica, posebice se moraju prihvatiti i priznati radovi Franje Emanuela Hoška⁹ u kojima je priopćio skupljene podatke iz samostanskih pismohrana i spomenica.

3. Mihovil Kombol: *Povijest hrvatske književnosti do narodnog Preporoda* – Matica Hrvatska; Zagreb, 1945.

4. Postoji li uopće starija i novija književnost, natražna i napredna – ili su samo pristupi djelima i piscima dobnog i sadržajno nesuvremeni?

5. Krešimir Georgijević: *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni* – Matica Hrvatska, Zagreb, 1969.

6. M. Kombol: *Povijest hrvatske književnosti do narodnog Preporoda* – Matica Hrvatska; Zagreb 1945., str. 311.

7. Ovdje, str. 313.

8. Julijan Jelenić: 1. *Kultura i bosanski franjevci*, sv. I., Sarajevo, 1912. – 2. *Profesoriji provincije Bosne Srebreničke*; Franjevački vjesnik, god. 1927.

9. Franjo Emanuel Hoško: 1. *Franjevačka obnova u sjevernom dijelu Banske Hrvatske sredinom 18. stoljeća* – Kačić IV./1971., 83.–103. – 2. *Škole hrvatske franjevačke provincije sv. Ladislava (1613.–1783.)*; Zagreb, 1968. – 3. *Dvije visoke škole u Osijeku 18. stoljeća* – tipkopis, 1976.

Ima naših ljudi koji misle da se naš duhovni život u prvoj polovici 18. stoljeća tromo kretao po starim kolotečinama u sjeni susjednih katoličkih zemalja¹⁰, a na Zapadu se oblikovalo građansko društvo „razvijajući bogatu književnost i filozofiju”. Uistinu, o nama nema nitko srčanosti poricati istinu: bili smo u društvenom i gospodarskom životu u neobičnom, nezavidnom položaju. Ali ispod svih sumaglica u našim obzorjima, u sumračjima tjeskobnim i mučnim, uljudenost nije zamrla, znanost nije sustala, uljudba nije prestala. Grijeh je naš što nije sve o nama ispitano, proučeno i zabilježeno. K tomu – možda se često krivo, iskrivljeno, nakaradno omeđuje hrvatski zemljopisni, povijesni i uljudbeni prostor.¹¹ Odatle treba poći u prosudbi naših nepoznatih vrijednosti, ljudi i podataka. Teško je drukčije shvatiti i objasniti: zašto se još uvijek ne zna o našim učilištima u Budimu, Baji, Pečuhu, Baču i dr. Nije poznata (ili se namjerice prešućuje) slavonska pismenost i književnost 17. i 18. stoljeća, učilišta u Osijeku i sl. Treba imati na umu da se „u to doba (tj. za karlovačkog mira 1699. – op. A.S.) nekadanja sredovječna Slavonija („Slovinje”) do Drave, ukoliko njome nije vladao Turčin, naziva imenom Hrvatska, dok se pod imenom Slavonije razumijeva sav ostali hrvatski teritorij prema istoku sve do Zemuna”¹². I na tim prostorima, panonsko-slavonskim, djeluju brojni naši pisci i znanstvenici. „Na podizanju prosvjete radili su u prvom redu franjevci, a doskora i isusovci . . .”¹³

U knjigama, priručnicima, raspravama i bilješkama spomenuti su: Josip Pavišević, Antun Ivanošić, Emerik–Mirko Pavić¹⁴, Grgur Čevapović, Lovro Bračuljević, Stjepan Vilov¹⁵, Matija Antun Reljković i poneki drugi (usputno). Međutim, o Bernardinu iz Baje; o budimskom profesoru Antunu Pavloviću, o *Šimunu Meciću* jedva što ima zabilježeno.

I te „zaboravljene” pisce treba promatrati i prosuđivati u sklopu prilika i odnošaja, kada je u nas građanstvo bilo malobrojno i protkano tuđim utjecajima, a za narod se „nije imao tko brinuti, osim redovnika i svećenika”.¹⁶ Sva ta djelatnost nije malena, ali je „posvećena prvenstveno vjerskom i moralnom poučavanju seljaka i građanina; to su katekizmi, propovijedi, tumačenja evanđelja, život kojega sveca i slično”.¹⁷

Djelatnik iznimne naobrazbe, uzoran u redovničkoj svagdašnjici, odgojitelj mladoga naraštaja u Budimu Šimun Mecić radom svojim zaslužuje trajni spomen u hrvatskoj povijesti napora da budemo sačuvani i prikladno, dostojno uključeni u onodobna gibanja europskog svijeta i naroda.

2.

Podaci o životu i radu Šimuna Mecića nisu potpuni, ali ih ima zabilježenih u samostanskim spomenicima (Slavonska Požega, Budim, Split i dr.), a također u djelima nekih pisaca (*Ferdinand Kaizer, Mirko Pavić, Grgur Čevapović, Josip Forko, Eusebije*

10. M. Kombol: *Povijest . . .*, str. 313.

11. U knjizi *Šest stoljeća hrvatskoga lekcionara* koja je nedavno objavljena u Zagrebu (1974.) pisac Jerko Fućak pisce lekcionara Mirka Pavića (str. 10.) i Nikolu Kesića (str. 9.) unatoč tome što su rođeni u Budimu ubraja u „slavonske” pisce. Do sada nije Slavonija bila – do Budima. – U toj knjizi u popisu literature nigdje nije spomenuta naklada Matice Hrvatske pa to čini zabunu, jer su ostali nakladnici zabilježeni.

12. Slavko Ježić: *Hrvatska književnost* – naklada A. Velzek – Zagreb, 1944., str. 174.

13. Ondje.

14. Krešimir Georgijević: *Hrvatska književnost . . .* Zagreb, 1969.

15. A. Sekulić: *Književnost bačkih Hrvata . . .* Zagreb, 1970.

16. Slavko Ježić: *Hrvatska književnost . . .*, str. 180.

17. Ondje, str. 174.

Fermendžin i dr.). Čini se da je F.E. Hoško u svome habilitacionom radu, u bilješci o Šimunu Meciću skupio sve što mu je bilo dostupno.¹⁸

Osobno sam se prvi put susreo sa Šimunom Mecićem, odnosno s njegovim radom, za boravka u Slav. Požegi, u franjevačkom samostanu (mjeseca srpnja 1957.). Ondje sam vidio njegov pregled katoličkih obitelji u Požegi: *Liber nominalis complectens tam intra quam extra utriusque sexus nomina personarum totius parochiae S. Spiritus ... Civitatis Poseganae*, 1730. Rukopis je veličine 16 x 20 cm, a čuva se u knjižnici požeškog franjevačkog samostana.¹⁹

Šimun Mecić je Požežanin. Ondje se rodio – kako misli F.E. Hoško – oko 1670. Prema podacima u Arhivu franjevačke provincije presv. Otkupitelja u Splitu (APOS) može se utvrditi da je filozofiju i bogosloviju učio u Italiji.²⁰ Nakon povratka u domovinu bio je profesor filozofije na filozofskom učilištu u Slav. Požegi od 1714. do 1717.²¹ Godine 1717./18. predavao je bogosloviju u franjevačkom bogoslovskom učilištu u Budimu²², a nakon položenog ispita za generalnog lektora bogoslovije predavao je pet godina bogosloviju na franjevačkom učilištu u Dubrovniku.²³ Njegova je zasluga što je god. 1722. bogoslovsko učilište u Budimu uzdignuto na stupanj generalnih učilišta franjevačkog reda, unatoč protivljenju provincijalnog poglavara Andrije Kutjevčanina.²⁴

Šimun Mecić je kao profesor generalnog učilišta u Budimu predavao od 1723. do 1729.²⁵ Ivan Stražemanac, tadašnji provincijal, proglasio ga je 29. travnja 1729. za lektora jubilata²⁶ pa je Mecić bio prvi s tim najvišim naslovom među slavonsko panonskim franjevcima. Mecić se zatim vraća u svoju Požegu i ondje je bio gvardijan i župnik.²⁷ Za te službe napisao je spomenuti popis katoličkih obitelji. Premda je i godine 1732. u Požegi, ipak je Mecić za diobe franjevačke provincije Bosne Srebrne²⁸ upravitelj kapelanije u Pleternici. Postavljen je na čelo provincije Bosne Srebrne u onim granicama koje je ta dioba na tri dijela omeđila. Odluka o trodjelnoj diobi učinila je, odnosno imenovala Šimuna Mecića provincijalom.²⁹ Prema bilješkama u pismohrani franjevačkog samostana u Makarskoj, Šimun Mecić je bolovao od vodene bolesti i iznenadno je umro 23. ožujka 1735. u Požegi.³⁰

Ovim podacima treba dodati da je car Karlo VI. imenovao Š. Mecića svojim teologom (god. 1731.). Među svojom redovničkom subraćom u franjevačkoj redodržavi bio je ugledan i štovan.³¹

18. F. E. Hoško: *Dvije visoke škole . . .* tipkopolis.

19. Isto bilježi u svome radu F. E. Hoško.

20. APOS, spisi br. 2, fol. 14.

21. Ondje. Spomenica = *Liber archivalis* franj. samostana u Makarskoj (AFSM) 104,110.

22. Ondje, 115.

23. AFSM, *Liber archivalis* . . . 154.

24. Ondje, 154.

25. Emericus Pavić: *Ramus viridan fis olivae* . . . 69. AFSM, *Liber archivalis* . . . 162., 167.

26. Ondje, spisi br. 5., fol. 58.

27. Ferdinand Kaizer: *Catalogus reverendorum et admod. reverendorum patrum superiorum . . . provinciae S. Ioannis a Capistrano* – Budapestini, 1898.

28. F. E. Hoško o toj diobi govori u spomenutoj raspravi.

29. E. Fermendžin: *Chronicon* 65.

30. AFSM, *Liber archivalis*, 255.

Među djelima napisanim „po ocu m.p. fra Šimunu Meciću, pripovidaocu i štioocu svete bogoslovije generalomu, slavne provincije bosanske reda male braće svetoga serafinskoga patrijarke Frančeska, izvađene u jezik ilirički i složene ...”³² posebice treba istaći djelo: *CVITAK POKORNIH aliti knishice SEDAM PISMI POKORNI s officiom s. KRIŽA, B. Divicze Marie, od martvy, Duha Svetoga, s puntom s. Krixa, i s drugima mlogim bogogliubnim molitvam, kako i s' naukom karstianskim, nakichiegnie ...*³³

Djelo je objavljeno *cum licentia superiorum* u Budimu „godišta Otkupljenja našega, 1736.” Tiskarski posao obavljen je „po Ivanu Giurgiu Nottenstein sstampaturu.”

Ova knjiga veličine 7,5 x 14 cm ima (28) + 472 stranice, urešena je s devet slika (str. 3., 51., 54., 66., 143., 180., 229., 316., 334., 384., 414. i 10 sličica—vinjeta. Tiskarski posao je uredan, a prvi dio (pomične svetkovine i godišnjak) od str. 4.—25. otisnut je dvobojno (crno, crveno).

Prije raščlambe sadržaja Mecićeve knjige treba upozoriti da se u Požegi, u knjižnici franjevačkog samostana čuva njegov priručnik iz filozofije *Universa philosophia*, vel. 14,5 x 20,5 cm, fol. 115. Već je spomenuto da se na istom mjestu nalazi sačuvan njegov rukopis *Liber nominalis personarum parochiae conventus s. Spiritus ... civitatis Poseganae* 1730.

Budući se ne želi raspravljati o ostalim djelima, nego samo o knjizi na hrvatskom jeziku, neće biti spomenuto više podataka o tim djelima.

Sadržaj Mecićeve knjige *Cvitak pokorni ...*³⁴, međutim, upućuje na nekoliko pitanja. Pisac na svršetku knjige ima skazagne (kazalo, sadržaj) (str. 469.—470.), ali čitatelj se mora iznenaditi što ne može ondje naći sve ono što je u knjizi otisnuto od str. 264. i dalje. Naime, zabunom ili omaškom je mjesto 464. otisnuta 264. Po sebi je to sitnica, ali tiskarskih pogrešaka, nemarnosti u ispravcima ima u knjizi dosta, posebice ima ispuštanja slova, zamjena *u* i *n*, *s* i *f* i sličnih propusta. Djelomice je to potrebno objasniti činjenicom što tiskari, odnosno slagari nisu možda bili vješti hrvatskom jeziku, a rukopis pisca nije bio uvijek čitljiv.

Ipak, takve manjkavosti nisu bitno utjecale na sadržaj i smislenost djela.

Knjiga Mecićeva je po svojem sadržaju molitvenik kakav je u ono poslijetridentsko doba mogao napisati i tko drugi. Ali raspored građe (molitava, psalama, pobožnosti i sl.) je neobičniji. Nakon riječi upućenih „dragom bogomoljcu” Mecić je počeo s molitvama „svagdanjim”. Ali tu nema Očenaša, Zdravomarije i drugih temeljnih molitava.

Tek na svršetku, u poglavlju *Nauk karstyanski*, na str. 428 odnosno 433. nalaze se spomenute molitve. Doduše, pisac upućuje da treba reći te molitve, ali ih ne stavlja niti upućuje gdje se nalaze. Moglo bi se lako zaključiti da Mecić nije svoju bogoljubnu knjižicu namijenio prosječnom, običnom vjerniku, nego onome koji se snalazi u psalmima, zazivima, časoslovima. Ako se ipak prihvati činjenica o zadnjem dijelu, o kršćanskom nauku, moglo bi se pomisliti (pa i zaključiti) da je možda zaključak crkvenih poglavara kojim se traži da taj dio obvezatno bude u molitveniku. Ili je pak pisac želio da mu knjiga bude priručnik redovničke subraće i svećenstva, a tada je zadnji dio, priložak ili dodatak nužno trebao biti uključen u knjigu. Dojam je svakako potkrijepljen činjenicom što je pouka o vjeri, katekizam, nauk kršćanski na svršetku knjige. K

31. M. Pavić: *Ramus viridantis ...* 61. ; G. Čevapović : *Catalogus* 299.

32. Prijepis s naslovne stranice knjige. Naslovna stranica je otisnuta dvobojno (crno, crveno).

33. Naslov je ispisan onakvim pravopisom kako je otisnut na naslovnoj stranici.

34. U ovom radu će se knjiga spominjati pod ovakvim skraćenim naslovom.

tomu treba dodati i *Slog od vire koji učini sveti Atanasio biskup* (str. 455. – 459.). Ova ispovijed vjere, vjerovanje, nije bilo (a i danas nije mnogima) poznato običnom vjerniku, neupućenom čovjeku.

Raspravljajući o sadržaju ne može se zanemariti i jedna usporedba. Mecić je u svome molitveniku (str. 292–297) tiskao *Kruniczu Blaxene Divicze Marie od sedam radostih*. Dva i pol stoljeća kasnije pisac iz onih prekodunavskih strana Lajčo Budanović³⁵ sastavio je molitvenik *Velika slava Božja* u molitvama (Budapest, 1908.; tiskara: Stephaneum nyomda). I ovaj je sastavljač uvrstio tu krunicu, tu pobožnost (*Zlatna krunica za zajedničko molenje*, str. 274.–279.). Usporede li se molitve u obje knjige, lako se može zaključiti o utjecaju Mecićeve na naraštaje koji su dolazili poslije njega.

Š. Mecić:

Radujem se s tobom Majko radosti,
promišljajući tvoju prveliku radost, koju imade
onda, kada ti navisti anđeo Gabriel da imadeš
začeti i porodit Isukrsta Sina Božjega
brez oskvrnjenstva tvoga divičanstva ...

(str. 292)

L. Budanović:

Radujem se s tobom, Majko radosna,
promišljajući tvoju prveliku radost, koju ti
imade onda, kada ti je navistio arkandeo
Gabriel da imadeš začeti i poroditi Isukrsta
Sina Božjega brez oskvrnjenja svoga divičanstva ...

(str. 274–75)

Ne treba se valjda posebice domišljati, jer je sve toliko jasno da osim što je Mecićeve tekst ispisan suvremenije, nema ni jezičnih ni drugih razlika. Budanović je rođeni ikavac (bunjevački Hrvat), a Mecić nije imao razloga u Budimu pisati drukčije.

Ali Šimuna Mecića ne treba shvatiti kao pisca jednoga grada, kraja, pokrajine, ili učenog franjevca koji u dokolici nakon učenih predavanja prosvjećuje i poučava puk. Mecić je više od toga: pisac svoga naroda. I ova knjiga, molitvenik, slika je i svjedočanstvo povezanosti naših ljudi. Molitve i pjesme u Mecićevoj knjizi ne poznaju pokrajinskih međa. Pisac, naime, u Budimu, u sastavljanju svoje knjige drži uputnim i potrebnim uključiti i objaviti *Placz Blaxene Divice Mariae* (str. 385.–406.). To znači da se *Plač* u ono doba pjevao u korizmene dane ne samo u našim priobalnim i otočkim mjestima nego i u selima i gradovima širokih slavonsko panonskih prostora, u prekodunavskim krajevima gdje je naš svijet živio. Neće ovdje biti usporedbe i raščlambe *Plača*, ali bi to nužno bilo učiniti. — Pjesma *Razcvigliena Maika stasce ...* (Mecić, str. 380.) nije se ništa izmijenila do danas. Naime, Budanović je u spomenutom molitveniku (str. 430.) donosi neizmijenjenu.³⁶

Ipak, nije mi poznato koliko je Mecićeve knjiga bila raširena. Jedini primjerak u Hrvatskoj došao mi je slučajno u ruke. (Postoji li i drugi? Gdje?) Siguran sam, međutim, da je Mecićeve knjiga za ono doba bila osveženje u mnoštvu priručnika, molitvenika, časoslova. Vjerujem, pače, da bi knjiga Mecićeve, prepisana, ortografski uređena, tehnički (tiskarski i umjetnički) obnovljena — i danas bila među boljim, vrsnijim priručnicima. Mnoštvo psalama, zaziva, pjesama upućuju današnjeg čitatelja—namjernika na zaključak da je Mecić u sivilu oponašatelja bio izvorni sastavljač svoje knjige, pisane — kako kaže na naslovnoj stranici — „izvađene u jezik ilirički i složene”.

35. Lajčo Budanović (Bajmok, 1873. – Subotica, 1958.), biskup subotički, koji se bavio kulturno—prosvjetnik radom i pisanjem.

36. Osobno sam zabilježio nepromijenjen tekst pjesme u Subotici, Žedniku, Tavankutu, Bikovu — god. 1969.

Šimun Mecić je svoje hrvatsko djelo objavio 1736. No F.E. Hoško misli da je pisac knjigu priredio još kao generalni lektor, a to znači prije 1729. Dopusti li se takvo mišljenje, nameće se pitanje Mecićeve rada u Požegi: *Liber nominalis ...* god. 1730. Doduše, ostao je u rukopisu, ali je sigurno tražio napor i rad više od godinu dana. K tomu treba dodati i podatak iz Mecićevega života: umro je ožujka mjeseca 1735. Ovaj bi molitvenik—knjiga bilo posmrtno objavljeno djelo. Tko ga je izdao, objavio u istoj tiskari u kojoj je rađeno i djelo Lovre Bračuljevića?³⁷ Budući je Šimun Mecić živio svoje zadnje dane u Požegi, pitanje je uporno, ali bez odgovora. Želja F.E. Hoška da bi trebalo ispitati ovisnost Bračuljevića i Stjepana Vilova o pravopisnim rješenjima Š. Mecića, čini se, ne bi mogla biti ispunjena. Podaci, godine kao da izlučuju mogućnost takve usporedbe.

Ima i drugih razloga koji ne usklađuju sve zahtjeve ovisnosti. Šimun Mecić je na svršetku svoga djela (str. 472) uputio „bogoljubnom kršćaninu” nekoliko riječi:

„ ... ne csudi se ako naidess illi riecš neobicsainu; illi broi koi ssaglie na list, ne pravij. Jere u suakome jeziku ima razlikosti, ili raad pomissagna z drugima narodi, illi raad staroga obicsaja rednoga, i drugoga mista. Po broyu pak koye unutra ne traxi lista, nego po ovomu koga ovdi gledass i nachichies sto uztraxiss, dokle se lipse pristampaiu kgnige ...”

To je sve: i isprika, i uputa. Za nas je to potvrda ranije rečene tvrdnje o manjkavostima.

O jezičnim, pravopisnim rješenjima ne piše ništa. Knjiga je objavljena šest godina nakon Bračuljevićeva djela *Uzao serafinske, naški goruće ljubavi ...*, a to je šest godina nakon *Opomena za pravo, dobro i lako štiti ...* (str. VII – XII).

Ne može se, dakle, usporediti Š. Mecić i L. Bračuljević. Unatoč tomu što sam u raspravi o Lovri Bračuljeviću istaknuo da nije ostavio temeljitu slovicu³⁸, ipak je razlika između njega i Mecića velika. Bračuljević je u prvom dijelu, na prvim stranicama želio poučiti i uputiti čitatelja kako treba čitati i pisati. Šimun Mecić nije to učinio. (U knjizi Mecićevoj toga nema).

Kada je riječ o želji za usporedbom Š. Mecića, Lovre Bračuljevića i drugih poslenika u radu oko hrvatskog jezika i pravopisa, onda je uputnije i potrebnije jednom prikazati rad svih naših ljudi (onoga doba i kasnije) u prekodunavskim krajevima i gradovima, posebice u Budimu. Šimun Mecić, Stjepan Vilov, Lovro Bračuljević, Antun Pavlović, Mirko Pavić i dr. djelovali su u Budimu kao profesori visokih učilišta (franjevci su u ono doba upravljali sa tri hrvatske župe u tom gradu), bili su znanstveni radnici, djelatnici u javnom životu; prijateljevali s najviđenijim građanima, s moćnicima i upravljačima. Ali — ni jedan nije napisao (kako sam to već istaknuo) ništa što bi vrijedalo osjećaje, raspoloženje njihova naroda, niti što bi bilo u oporbi s njegovom dobrobiti.

Konačno, svi ti naši pisci nisu se osjećali otuđenim dijelovima svoga naroda nego njegovim sinovima. Rješavajući pitanja jezika i pravopisa nisu imali na umu samo naše ljude u Prekodunavlju nego su sebe (i taj dio življa) držali sastavnim dijelom naroda. Jezik „ilirčki” nije bio jezik budimski, bački, baranjski nego jezik hrvatski.

37. Lovro Bračuljević: *Uzao serafinske, naški goruće ljubavi ...* Budim, 1730. — Tiskara Ivana Đurđa Nottensteina.

38. A. Sekulić: *Književnost bačkih Hrvata ...*, str. 34.

Tu cjelovitost, raščlambu te sastavnice naše cjelovitosti trebalo bi proučiti i prihvatiti.

Misao da je Š. Mecić bio prenositelj talijanske grafije preko Dubrovnika u Budim ne bi se mogla prihvatiti kao tvrdnja.³⁹ Doista, Š. Mecić je bio na izobrazbi u Italiji, ali i drugi su onamo dolazili, jer je starješinstvo Reda darovite mladiće, mlade redovnike onamo upućivalo. Bračuljević je dobro znao talijanski (jamačno je bio u Italiji), Stj. Vilov je također znao talijanski (najvjerojatnije je i on učio u inozemstvu), A. Pavlović i dr. Nisu, dakle, morali poznavati talijansku grafiju posredništvom Š. Mecića.

Ne radi se o umanjivanju Š. Mecića, nego o lučenju onoga što je on učinio od onoga što nije.

Zasluga Šimuna Mecića nije u njegovu utjecaju na suredovnike i bivše slušače, nego u zbiljskom djelu što ga je ostavio, u njegovu graditeljstvu i čuvanju hrvatskog jezika.

Mecićevo djelo *Cvitak pokorni* pisano je hrvatskim jezikom — latinicom, a pisac je štokavac koji poznaje talijanski, mađarski i njemački jezik. Poput Lovre Bračuljevića i Mecić „pripada onoj skupini štokavskih pisaca, koji pišu svoja djela narodnim jezikom, narječjem kojim je narod govorio. . .”⁴⁰

Šimun Mecić je pišući svoje djelo našao rješenja za pisanje pojedinih naših glasova. Nije uvijek dosljedan, ali je želio biti razumljiv i prihvatljiv čitateljima. Orografska rješenja su mu slijedeća:

<i>cz</i>	—	<i>c</i>	<i>pripovidaocz, divica, Luczio, oczat, otacz</i> (piše i: <i>cvitak, arcibiskup, sarce</i>)
<i>cs</i>	—	<i>č</i>	<i>rics, osiniti, neobicsaian, ocsev, csestitost</i>
<i>ch</i>	—	<i>ć</i>	<i>xivuchi, moguchie, umiruchi, csistochia</i>
<i>di</i>	—	<i>đ</i>	<i>diavo</i> (đavo)
<i>dgy</i>	—	<i>đ</i>	<i>millosardgye</i>
<i>gi: gy</i>	—	<i>đ</i>	<i>uregiuati, dogyi</i>
<i>ghi</i>	—	<i>ć</i>	<i>cyghia</i> (ali i : <i>cicha</i> , str. 261)
<i>gl</i>	—	<i>lj</i>	<i>posteglia, spassitegl, utissitegl, voglya, zdrauglye</i>
<i>gn</i>	—	<i>nj</i>	<i>gniev, gniegou, smetgnie, spassegnie</i>
<i>i</i>	—	<i>i; j</i>	<i>sueti, gospodin, nista</i> (ništa); <i>ia</i> (ja), <i>vapai, pomilui, moi, iutargna</i>
<i>ny</i>	—	<i>nj</i>	<i>uffanye, zasidanye</i>
<i>s</i>	—	<i>s</i>	<i>nas, svih, dostoi, suet</i>
<i>ss</i>	—	<i>s, š</i>	<i>dessnicza, Issus, prossim; nassi, uslissi, zassto, dussa, utissitegl</i>
<i>sc</i>	—	<i>š</i>	<i>dusee, usliscati, promiscgliagne</i>
<i>st</i>	—	<i>st; št</i>	<i>pravednost, vlastit, yest; stogod, csistiliste, nista</i> (ništa), <i>sto</i> (što)
<i>th</i>	—	<i>t</i>	<i>izpithay, zasthiti, zasthiteglica</i>
<i>u</i>	—	<i>u; v</i>	<i>muka, umriti, bude; neprauda, tuoy, carkua</i>
<i>v</i>	—	<i>v</i>	<i>blagoslov, sasvim, ovo, parvo</i> (prvo), <i>gniegov</i>
<i>y</i>	—	<i>i; j</i>	<i>syn, Syon, my, byess</i> (biješ); <i>yest, pogleday, moy, diluyuchi, prossyak, yesam</i>
<i>x</i>	—	<i>ž</i>	<i>Boxe, blaxen, Xydov, krix, xivot, straxanin</i>

39. F.E. Hoško: *Dvije visoke škole u Osijeku . . .* rukopis, str. 25.

40. A. Sekulić: *Književnost bačkih Hrvata . . .*, str. 31.

Usporedba s rješenjima Lovre Bračuljevića⁴¹ upućuje na zaključak da je Mecić nedosljedan u primjeni (kao i da nema nekih utvrđenih načela), ali da su tragovi talijanske i mađarske grafije veoma jaki. Nisam, međutim, našao mnogo primjera *gh* (g), *ch* (dž). Mecić uvijek piše *Bog* (a ne *Bogh*), ali ima: *mogha xivota, dragho tebi, mnogah ottaystva* i sl. Natuknicu s glasom *cx* (dž) nisam našao u knjizi. Neodlučnost Mecićeve u primjeni stalnih načela u pisanju naših glasova (položaj, mjesto glasova nije odlučno) ponekad smeta. Zanimljivo je dvojako pisanje glasa *i* (i, y), zatim dvojaka uporaba *u* (u i v), za glas *đ* ima nekoliko rješenja (*di, gi; gy, dgy*). Premda piše *t*, ipak se nalaze slučajevi *th* (no većinom u sredini riječi).

Šimun Mecić nije želio biti učitelj pravopisa, nisu ga mučila takva pitanja. Pozornost mu je usmjerena k sadržaju, a budući da ovo djelo Mecićevo nije nastalo u jednom zamahu, u jednom dahu, nego se rađalo s prekidima, razumljivo je što nema ni dosljednosti u pisanju glasova i natuknica. „Slažući” svoje djelo, sastavljač je pojedine cjeline, dijelove pisao, prepisivao i pripremao za javnost pa je u radu lako zamijetiti da je primljena jednog načela u nekom poglavlju zanemarena u drugom (primjerice: *Issukarst* je dosljedno pisan u jednom poglavlju, dok je u drugom *Isukarst*; tako: *dessnica – desnicza, proscchiegnia – prosscchegnia, utissitegl – utiscitegl, dusse – dusce, proge – progie, proscchiegnie – prosscchegne*, itd.).

Zašto Šimun Mecić nije prihvatio pravopisna rješenja Lovre Bračuljevića – pitanje je ozbiljno, ali treba znati neke činjenice.

Bračuljevićev *Uzao ... s Opomenom za pravo štiti ...* objavljen je šest godina prije Mecićeve djela. Ali pretpostavku F.E. Hoška da je Mecićevo djelo nastalo ranije (prije 1729.) treba prihvatiti. Nekoć učitelj Bračuljevićev, a kasnije suradnik na budimskom učilištu, Šimun Mecić je ranije svršio svoj posao u Budimu i vratio se u Požegu. Držim da je svoju knjigu pripremao za tisak za boravka izvan Budima pa nije mogao znati (ili možda i nije želio prihvatiti) Bračuljevićev pravopis. – Mora se dopustiti i mogućnost da je druga osoba pripremila djelo za tisak, jer je knjiga objavljena nakon Mecićeve smrti. K tomu treba imati na umu da je Bračuljević bio čovjek drukčijih razmjera nego Mecić. Za nekoga Mecićeve vlastitost i osobnost u načinu pisanja može biti ljupka crta čovjeka koji ide osamljen kroz gustoću i zbrku općih pitanja.

U Mecićevoj knjizi često su u natuknicama dvostruki („udvojeni”) glasovi, odnosno slova: *budde, ocsitto, subbota, Issus, dillo, millost, ottaystvo, uffanye, isprossiti*. Zašto je tako činio? Nema pouzdana odgovora na to pitanje. Može se tvrditi da je Mecić pisao dvostruka slova ispred ili iza glasova *u* (najčešće), *o*, *i*. Radi li se o kratkoći ili dužini samoglasnika ili o naglasku – ne može se utvrditi. Dok je u Bračuljevića lako utvrditi njegovo poznavanje „dugih i kratkih riječi” odnosno „hitra ili kratka izgovaranja”, dotle u Mecića nema u tom pogledu nikakve jasnoće. Mogla bi se u svezi s tim pitanjima ponoviti riječ *Stjepana Vilova*, učenika, a kasnije suradnika Mecićeve:

„U pisanju i štampanju riči naših s latinski slovi ... mlogo zamršenja ima ... i tako smetnja štijućim dolazi u razbiranju riči ... ”⁴²

Ako Šimun Mecić nije riješio pravopisne teškoće, njegov prinos našem izrazu nije neznatan.

41. Ondje, str. 29.

42. Stjepan Vilov: *Razgovor prijateljski među kerstjaninom i ristjaninom ...*, Budim, 1736. (citat iz uvodnih opomena).

Prvi pogled na tekst Mecićev može zavarati. Naime, morfološki oblici naših riječi, sklonidba i sprega nisu u skladu sa suvremenim jezikom. Mecić ne piše samo: *sardce*, *Isukarst*, *smart*, *sarčba*, *milosarđe*, *neoskvarnjen*, *garlo*, i sl. nego pišući partikule uvijek ih vezuje, piše skupa s prethodnom riječi (bezobzirce radi li se o imenici, prijedlogu ili kojoj drugoj vrsti riječi): *kadase* (: kada se), *ćese* (: će se), *zaštoće* (: zašto će), *kojise* (: koji se), *nazrilase* (: nazrila se), *dase* (: da se), *veselilise* (: veselili se), *osloboditiće* (: osloboditi će), *navisinih* (na visinih), *uzradujse* (: uzraduj se) itd. Prislonjenice shvaća Mecić kao cjelinu i tako ih piše. Glagol *naći* piše *nachi*, ali često ima: *neka naydě*. Također *doći* piše *dochi* ali: *doidi Dusse* ...

Mecić sklanja imenice dobro, ali stavlja *h* i kada ne bi nitko očekivao (sedam radostih, cvitak pokornih, kad bih uznessena na nebesa, str. 296). Ipak ima neobičnih vokativa. Obraćajući se Bogorodici sasvim je lijepo zaziva: *Sveta Mario* (str. 15; 160. itd.), ali također: *O Maria, zdrava budi* (str. 403.), *o Maria Maiko* (str. 33.). Neobično je kad u litanijama moli: *Divico primudra*, ... (i sve zazive o Djevici) (str. 161.), a također: *Ruxico plamenita*. Bogu se obraća: *Boxe, dauce prosctegnyja* (: Bože, davče proštenja, str. 53.). U *Plaču* je Mecić zabilježio: *Etot, Xeno, sinak tuoi* (str. 403.).

Glagolske oblike poznaje a nalaze se zabilježeni i oni koji su danas u govornom jeziku rijetki: *bisse izgubila* (str. 287), *xalost, koju podnese* (str. 289), *imase zacset* (str. 292); upotrebljava glag. priloge *nosechi, molechi, neimaduchi* (: nemajući – str. 295).

Bilježeci pojedine riječi, leksičko blago sačuvano u Mecićevu djelu, mora se piscu priznati poznavanje hrvatskog jezika i spretnost u izboru riječi i izrazu.

Najprije treba upozoriti da za riječ *psalam* u Mecićevoj knjizi ima nekoliko natuknica:

- a) *pisan, pissma* (: pjesan, pjesma)
(u prvom dijelu sve str. 66.)
- b) *pivanje, pievagnye, pievanje* (: pjevanje)
(od 66. stranice do svršetka)

No Mecić ima također: *zazov* (zaziv), *himan* i *antifina*.

Među „bogoslovnim kripostima” Mecić bilježi „*milloschia*” u značenju *ljubav*.⁴³ Među poglavitim ili stožernim krepstima je *razabragnie* (str. 445) odnosno *razboritost*. Spominjući glavne grijehe Mecić bilježi *proxdarlost* i *nenavidost* (str. 451–452), a dva i pol stoljeća kasnije L. Budanović u svome molitveniku (str. 3) za proždrljivost ima *proždrlost*, a za zavist – *nenavidnost*.⁴⁴ Kada je riječ o grijesima „u nebo vapijućim”, onda Mecić bilježi (str. 452) *pritisnuchie ubozih* ..., a Budanović na (str. 59): *pritisnuće ubogih*. Ni jedan od njih ne rabi tlačenje, tlaka. Mecić među iste grijehe ubraja i *uzdarxagnye plachie texakom*, a Budanović: *zaustavljanje plaće najmenika* (zakidanje, ustegnuće plaće).

Za samoubojstvo Mecić ima *ubojstvo povoglno*, a Budanović: *svojevoljno ubojstvo*.

Zanimljivo je da Mecić za velikog svećenika (*Muka po Ivanu*) ima riječ *biskup* (str. 277). Za razmatranje Mecić rabi *promiscgliegnje*, a u Budanovića je također često

43. U govoru bačkih Bunjevaca i danas je u uporabi milošća – dar, darivanje u znak izričite sklonosti.

44. Riječi sačuvane do danas u bačkih Bunjevaca, a stariji naraštaji su u vjeronaučnoj obuci proučili ove natuknice.

promišljanje i *promišljati* (str. 274–279 i drugdje). Mogli bi se nizati brojni primjeri iz Mecićeva djela i usporediti ne samo s Budanovićevim riječima. No još ih nekoliko treba spomenuti:

<i>M e c i ć</i>	<i>B u d a n o v i ć</i>	
<i>đuvna</i>	<i>đuvna</i>	redovnica
<i>iskarnji</i>	<i>iskrnji</i>	bližnji
<i>turan</i>	<i>toranj/toran</i>	zvonik
<i>stivegnye</i>	<i>štivenje</i>	čitanje (štivo)
<i>skrussegnye</i>	<i>skrušenje</i>	pokajanje, skrušenje
<i>svarhu</i>	<i>svrhu</i>	iznad; povrh
<i>svarha</i>	<i>svrha</i>	svršetak

Meciću je dobro djelo *izkupiti suxgne*, a dok su mu na početku knjige svetkovine *koye ne stoye na mistu*, u Budanovićevoj *Slavi božjoj* su to *pomične svetkovine*. Početkom ovoga stoljeća mladi župnikov pomoćnik u Novom Sadu L. Budanović bilježi da je „*grih. . . ostati u nepokornosti do svrhe života*”, a početkom 18. stoljeća Mecić svršava svoju knjigu riječju *svrha* (svršetak).

+ +
+

U kratkoj raščlambi djela Šimuna Mecića pošlo se u ovom radu od podataka o njegovu životu. No oni nisu potpuni, jer je ovaj skromni franjevac svojim radom ostavio dublji pečat u životu svoje redodržave i naroda.

Ne obzirući se na druga djela Mecićeva, raspravljalo se na ovim stranicama o djelu *Cvitak Pokorni*, koje je po svome sadržaju svojevrsni molitvenik. U nizu brojnih takvih knjiga, Mecićevo djelo je iznimno svojim sadržajem, neobično rasporedom sadržaja.

Promatrano s jezikoslovnog stajališta Mecićevo djelo je stanoviti prinos povijesti našega jezika. Raščlamba pokazuje da Mecić nije unio više reda u našu pravopisnu zbrku, ali je želio svaku našu riječ pisati što razumljivije. Više je prethodnik nego sljedbenik L. Bračuljevića.

No Mecić je čuvar hrvatskog jezika, ali i graditelj njegov. Uspoređujući Mecićevo bogatstvo riječi i upotrebu oblika s onim što je sačuvano u našem Prekodunavlju može se utvrditi ne samo raskošno poznavanje leksike i slovnice nego i utjecaj na naraštaje koji su i nakon dva stoljeća čuvali lijepu Mecićeovu baštinu. Vremenski nam je Budanović bliži, ali nam davni Mecić nije tuđ. Naš je — po jeziku našem hrvatskom.

L I T E R A T U R A

1. BATINIĆ M. Vjenceslav: Djelovanje franjevacu u Bosni i Hercegovini za prvih šest vjekova boravka, sv. III. — Zagreb, 1887.
2. BUKINAC Beato: De activitate franciscanorum in migrationibus populi croatici saeculis XVI. et XVII. — Pars dissertationis ad lauream s. theologiae obtinendam exaratae a.p. Beato Bukinac, OFM — Zagreb, 1940.
3. CSEVAPOVICH Gregorius: Synoptico memorialis catalogus observantis minorum provinciae s. Ioannis a Capistrano olim Bosnae Argentinae, a dimidio saeculi XIII. usque ad recentem aetatem — Budae, 1823.

4. FERMENDŽIN Eusebius: Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum registis ab anno 925 usque ad annum 1752. – Edidit Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium – Zagrabiae, 1892.
5. FERMENDŽIN Eusebius: Chronicon observantis provinciae Bosnae Argentinae ordinis s. Francisci Seraphicis – Zagrabiae, 1890.
6. FORKO Josip: Crtice iz slavonske književnosti u XVIII. stoljeću – II. dio. Izvješće o kralj. velikoj realci u Osijeku, šk. god. 1886–87.
7. JELENIĆ Julijan: Bibliografija franjevaca Bosne Srebrničke, sv. 1. – Zagreb, 1925.
8. JONKE Ljudevit: Osnovni problemi hrvatskog književnog jezika u 19. stoljeću – u knjizi: Književni jezik u teoriji i praksi – Zagreb, 1965.
9. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI Ivan: Bibliografija hrvatska, I. – Tiskane knjige – Zagreb, 1860.
10. LJUBIĆ Šime: Ogledalo književne povijesti jugoslavjanske – Vol. 1–2 – Rieka, 1864–1869.
11. MANDIĆ Dominik: Franjevačka Bosna – Rim, 1968.
12. MATIĆ Tomo: Prosvjetni i književni rad u Slavoniji prije Preporoda – izdala HAZU, Zagreb, 1945.
13. PAVICH Emericus: Ramus viridantis olivae seu paraphrastica seu topographica descriptio provinciae nuper Bosnae Argentinae iam vero s. Ioannis a Capistrano nuncupatae – Budaë, 1766.
14. POPOVIĆ Pavle: Franjevci u našoj književnosti, nauci, umjetnosti – Srpski knjiž. glasnik; Novi Sad, 1927. – isto: Franjevački vjesnik, god. 34. (1927.), 2, 12–14.
15. ROGOŠIĆ Roko: Književni rad hrvatskih franjevaca do XIX. vijeka – Nova revija, godište V. (1926.) str. 410–424.
16. SEKULIĆ Ante: Književnost bačkih Hrvata – izdanje: Kritika, sv. 5. – Zagreb, 1970.
17. SEKULIĆ Ante: Govor bačkih Bunjevaca – disertacija (rukopis); ulomak tiskan u Somboru, 1947.

SUMMARY

In the eighteenth century, characterized by complex conditions and often called the „age of enlightenment”, eminent men of culture worked in the regions over Danube („Prekodunavlje”), particularly in Budim, Baja, Vienna, Pechuh and elsewhere. Among them there were: Šimun Mecić, Lovro Bračuljević, Stjepan Vilov, Emerik Mirko Pavić and others. Šimun Mecić, born in Požega (in 1670, died in March 23, 1735) worked in Budim at the General Franciscan High School.

Mecić exerted important tasks and had high honours in the Franciscan Order. He was the first Slavonic–Panonian friar appointed jubilant lecturer. Judging by the fact and as it is written in the title, Mecić, as a general „lecturer”, wrote a book „Flower of the obedient” („Cvitak pokornih”, in Croatian), or a booklet „Seven docile letters”, published after the writer’s death in Budim, in 1736, by a printer Ivan Giorgio Nottenstein.

The scope of this work was both to determine, by division into sections, the contents of the book and to record Mecić’s contribution to Croatian philology. The book is in fact a prayer–book which, evidently, was not written very quickly (seen by orthographic solutions in single chapters), nor was it written for common people. His orthographic solutions are neither systematic nor consistent. Certainly, he influenced Bračuljević and Vilov but not as a teacher in a strict meaning but more as a predecessor. Richness of the vocabulary is notable and Mecić’s influence in this respect is of great importance. The comparison made between

Lajčo Budanović's prayer—book (published in 1907) and that of Mecić will easily able us to determine the great influence of the latter.

Save the above mentioned book, Mecić wrote „Universa Philosophia” in Latin (kept in the library of the Franciscan monastery in Požega). As a guardian in Požega, he wrote „Liber Nominalis. . . civitatis Poseganae, 1730. Its manuscript is kept at the same place.

In the conclusion it is stated that Mecić made no particular order in the Croatian orthographic mess, though he wished to write each word intelligibly as much as possible. The richness of vocabulary and usage of forms confirm that Mecić knew the Croatian lexicography and grammar.

It has been said in the conclusion of the work that a number of Croatian „over Danube” writers are closer to us, though Mecić is not extraneous at all. He can not be foreign to us because our Croatian language joins us together.

The bibliography has been added to the work; it will contribute to better cognition both of Mecić's works and the period in which he lived and worked.